

N:o 109.

Af Herr Joh. Ohlsson: *Om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning rörande fideikommiss.*

Upprepade gånger har en numera af tiden ledamot af Första Kam-
maren föreslagit sådan förändring i nu gällande lag, att fideikommiss
i fast egendom med tiden skulle alldeles försvinna.

Detta förslag har dock hittills icke lyckats vinna understöd af *Lag-
Utskottet*, ej heller af *Första Kammararen*.

Då denna fråga ej saknar samband med det spörsmål, som för
närvarande så att säga sysselsätter allas sinnen, nemligen frågan om
jordbrukets tillstånd och om bergningen i allmänhet, vågar jag ånyo
underställa fideikommissfrågan Riksdagens pröfning, men i ny form.

Bland de skäl, som anförts mot fastighetsfideikommissets upphäf-
vande, har *det* stälts främst, att fideikommisset har sin upprinnelse
i den romerska rätten; men då ordnandet af familjens egendomsför-
hållanden enligt de romerska lagarne öfvervägande hade ett rent poli-
tiskt-socialt syfte, torde väl nu, sedan samma syfte här icke kan på
den vägen vinnas på det sätt respektive stiftare menat, hufvudgrunden
för dessa enskilda stiftelser hafva brustit, hvadan lagen icke mera borde
oförändrad gälla. Fideikommisset kan hos oss numera endast eller huf-
vudsakligast afse att betrygga vissa personers bergning, och härutinnan
har ingen förändring för nuvarande fideikommissinnehafvare blifvit
ifrågasatt, hvadan de mot reformen yppade betänkligheterna i detta
hänseende endast kunna afse vissa möjligen blifvande individers eko-
nomi. Så hafva likväl icke respektive *testatorer* tänkt sig följderna af
deras enskilda lagstiftning, som ju gick ut på att för all framtid *kon-
servera familjens heder*; det vill, efter äldre begrepp, säga att betrygga

dess politiska och sociala anseende och inflytande, hvilket, som sagdt, på den vägen numera icke låter sig göra här i landet, hvadan stiftarnes vilja i denna del är utförbar.

Ett annat mot reformen anfördt skäl är det, att de föreskrifna villkoren kunna *expirova*, så att fideikommisset sjelfdör, eller att fideikommissnaturen måste på administrativ väg förklaras hafva upphört, emedan de uppställda bestämmelserna blifva alldeles otillämpliga, eller ock att fideikommiss kan dödas på exekutiv väg, i det fall att en innehafvare fått Kongl. Maj:ts tillstånd att pantsätta eller inteckna egendomen för gäld, i syfte att bättre betrygga sin och efterträdares bergning utan att häri lyckas, hvadan egendomen måste utmätas och försäljas. En sådan utgång torde väl ändå allra minst hafva ingått i någon testators mening eller yttersta vilja, och borde för den skull icke utgöra skäl mot en naturligare afveckling af de förbindelser, han ålagt föremålen för sin omtanka.

Ett ytterligare skäl mot lagförändringen har sökts deri, att fideikommissen här i landet ej spela någon nationalekonomisk roll af betydelse, eftersom ej fullt *fem procent* af Sveriges jord är af fideikommissnatur med ett taxeringsvärde af mindre än *ett hundra millioner kronor*.

Häri ligger ett erkännande, att, om denna procent vore större, så skulle frågan vara af nationalekonomisk betydelse. Jag tillåter mig härvid påminna om Michael Angelos erinran till en kritiker, som ansåg att mästaren vid fullbordandet af en bildstod nedlagt för mycken omsorg på obetydligheter; Angelo yttrade: »Småsaker göra fullkomlighet, och *den* är ingen småsak». Men manne här ens kan sägas vara fråga om obetydligheter i en tid, då det allt mer för landet gäller, att väl tillvarataga hvarje minsta tillgång för att kunna bestå i den oundvikliga världskonkurrensen, och då reformens motståndare lemnat det påståendet obestriddt, att bibehållandet af stora gods, synnerligast sådana af fideikommissnatur, icke är egnadt att på bästa sätt tillgodogöra jorden?

Betydelsen af denna abnormitet i jordfördelningen blir, enligt sakens natur, så mycket större som, på sätt *Lag-Utskottet* i sitt utlåtande N:o 25, 1882 upplyser, fideikommissgodsen äro så ojemnt fördelade på olika orter, att län gifvas, inom hvilka mer än 15 procent af jorden sålunda är undanhållen från en tidsenlig fördelning och kultivering, och att flera familjer gifvas, som innehafva fideikommiss om mer än 100 mantal.

Huru en sådan jordfördelning verkar till befordrande af fattigdom och nöd bland folket, derpå företer England och Irland så talande exempel och därför hafva nyare vetenskapliga forskningar anført så

klara bevis, att de lagstiftare, som vilja vara måna om att i första rummet på allt sätt *konservera landets välstånd och anseende*, icke hafva rätt att betrakta denna fråga såsom obetydlig.

Reformens motståndare hafva icke velat erkänna, att fideikommissstiftelsen innebär en familje-orättvisa, som alldeles strider mot nu rådande uppfattning och gällande allmän lagstiftning rörande en samlad förmögenhets fördelning. För så vidt orättvisan uteslutande skulle anses drabba dem, som från en sådan fördelning äro uteslutna, vill jag i viss mån gifva motståndarne rätt, då, så vidt jag kunnat samla någon erfarenhet ur lifvet, den i utveckling stadde individens största fördel ligger i medvetandet att behöfva arbeta för egen utkomst, och jag tillstår, att för mig skulle det ej blifva någon öfverraskning, om noggranna psykologiskt-statistiska undersökningar gåfve vid handen, att många testatorer äfven derutinnan misräknat sig, om de trott, att existensens betryggande utan egen sträfvan äfven skulle betrygga intelligensen. Detta lär ej heller sakna sin betydelse för det allmänna, men torde dock hufvudsakligen få betraktas som en familjeangelägenhet, den det bör få bero på vederbörande sjelfve att söka få reglerad, i den mån lagstiftningen sådant medgifver.

När, förutom hvad ofvan är erinradt, erfarenheten visat, att fideikommiss i statsfastighet äfven kan förorsaka olägenheter för det allmänna, genom de hinder fideikommissnaturen lägger i vägen för vissa allmänna arbetens och regleringars genomförande samt för innehafvaren att tidsenligt använda sådan fastighet, och då, med hänsyn till den förändring en fastighet under tidernas lopp ändå *måste* undergå, alla förutsättningar, hvarpå stiftarne grundat sina framtidsplaner för efterkommande, icke mera finnas oförändrade till, och att således det afsedda syftmålet icke i något hänseende kan vinnas på det sätt testatorer tänkt och velat, men då jag för min del hyser så stor aktning för den enskildes rätt och för hädangångnes yttersta vilja, att jag icke utan tvingande skäl skulle vilja bidra till brott deremot, har jag tänkt mig frågans lösning så, *att olägenheterna af vissa fastigheters fideikommissnatur kunde undanrödjas och testators vilja på samma gång, så vidt möjligt är, blifva respekterad*, på samma sätt som i särskilda fall tillgått, exempelvis då en del af Riksdagens eget hus frigjordes från fideikommissnatur, hvilket, om jag ej missminner mig, tillgick så, att fastigheten utbyttes mot räntebärande kapital.

Jag tänker mig, att en allmän sådan transformation kunde utan störande ekonomiska rubbningar gå för sig, om det i en särskild lag blefve stadgadt, *att innehafvare af fideikommissfastighet egde*, om han

så önskade, låta under den kontroll, som kunde finnas nödig, försälja sitt innehafvande fideikommiss eller de delar deraf, som han ej med fördel kan bruka; att då den fideikommissarie, som näst och först tillträder fideikommiss efter den tid, då sådan lag blifvit utfärdad, afider utan att hafva ombestyrt hela fideikommissets försäljning, denna då ovilkorligen skulle ske för efterträdarnes räkning och att vid dessa försäljningar behållningen af köpeskillingen, förvandlad i räntebärande förbindelser, af sådan beskaffenhet att staten därför kunde ikläda sig garanti, skulle utgöra fideikommiss och deponeras i allmänt förvar för respektive fideikommissariers räkning, hvilka egde att i Statskontoret, länsränteri eller Riksbanken lyfta upplupen, till betalning förfallen ränta.

Mot en sådan anordning kan den invändningen göras, att fideikommissen då erhöles ett fallande värde, eftersom det tyckes vara en naturlag att räntan successivt faller, under det ett motsatt förhållande eger rum med afkastningen af en tidsenligt brukad fastighet. Äfven detta kunde i lagen regleras genom en bestämmelse, att en viss mindre andel af räntan borde innehållas, för att i mån af dess och penningevärdets fall läggas till kapitalet; men då det i hela fideikommissystemet ligger en onaturlighet, en motsägelse mot kulturutvecklingen, synes mig att räntans och penningevärdets fallande just vore det naturligaste sättet för ett sådant system att i tidernas längd *defatigera* eller i värde så småningom dö bort.

Jag anser dessutom, att tillfälle till frivillig upplösning af alla fideikommiss borde beredas på så sätt, att, om alla personer, hvilka för sig eller efterkommande kunna beräkna att få någon fördel af ett fideikommiss, derom vore ense, de skulle ega att sig emellan dela detsamma.

Då de lagfarne ej synas vara fullt ense derom, huruvida stiftandet af nytt fideikommiss i stadsfastighet och lösören fortfarande är medgifvet eller ej, torde en lagbestämmelse härom äfven vara af nöden.

På grund af, och i öfverensstämmelse med det ofvan anförda, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag om transformation af fideikommiss i fast egendom till räntebärande kapital, och om frivillig upplösning, under vissa villkor, af sålunda förvandladt eller annat fideikommiss i lösegendom; med förbud mot stiftandet af nytt fideikommiss af hvad slag som helst, samt med

upphäfvande af sådana nu gällande föreskrifter, hvilka, efter den nya lagens trädande i kraft, kunna finnas öfverflödiga eller mot densamma stridande.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 28 Januari 1886.

Joh. Ohlsson.

N:o 110.

Af Herr E. W. Wretling: *Om beviljande af ett anslag af 15,000 kronor till nykterhetsverksamhetens befämjande.*

Vid sistförflutne och många föregående riksdagar har — vid meningssbytet rörande lagstiftningen om rusgifvande drycker — den meningen framhållits, att man icke borde gå för långt med inskränkande lagstadganden, enär nykterhetens sak borde gå fram, icke så mycket på lagstiftningens, utan fast hellre på öfvertygelsens väg.

Detta påstående är visserligen så till vida sanning, att hvarje lagstiftning måste ega grund och stöd i öfvertygelsen om dess nödvändighet hos åtminstone den politiskt myndiga delen af folket, i fall lagarne skola kunna vinna aktning, lydnad och bestånd.

En följd häraf varder då den, att det ligger i statens intresse att främja bland folket en sann och sund uppfattning af rätt och orätt, nyttigt och skadligt. Så gör ock staten, när han i allmänhet främjar god folkupplysning. Om dess värde äro ock alla ense.